

СВІТОВЕ ГОСПОДАРСТВО І МІЖНАРОДНІ ЕКОНОМІЧНІ ВІДНОСИНИ

УДК 330.3:339.9:332.1

Ліщинський І.О.,
кандидат економічних наук, доцент,
докторант кафедри міжнародної економіки,
Тернопільський національний економічний університет

НОВИЙ МІСЬКИЙ РЕГІОНАЛІЗМ ЯК СУЧАСНА ПАРАДИГМА РЕГІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ

Ліщинський І.О. Новий міський регіоналізм як сучасна парадигма регіональної економіки. У статті розкрито теоретичні аспекти формування нового міського регіоналізму. Визначено сутність та виміри локального економічного розвитку. Розглянуто типи зв'язків між містами-регіонами та глобальними містами, які приводять до глобалізації економічних відносин. Проаналізовано особливості становлення глобалізованих міст як драйверів національної та міжнародної конкурентоспроможності. Визначено напрями розвитку так званого нового регіоналізму.

Ключові слова: регіональна економіка, глокалізація, новий регіоналізм, місто-регіон, глобальна економіка, локальний економічний розвиток.

Лишинский И.О. Новый городской регионализм как современная парадигма региональной экономики. В статье раскрыты теоретические аспекты формирования нового городского регионализма. Определены сущность и измерения локального экономического развития. Рассмотрены типы связей между городами-регионами и глобальными городами, которые приводят к глобализации экономических отношений. Проанализированы особенности становления глобализированных городов как драйверов национальной и международной конкурентоспособности. Определены направления развития так называемого нового регионализма.

Ключевые слова: региональная экономика, глокализация, новый регионализм, город-регион, глобальная экономика, локальное экономическое развитие.

Lishchyns'kyj I.O. New city regionalism as a modern paradigm of regional economy. The article analyzed the theoretical aspects of the formation of a new city regionalism. The essence and dimensions of local economic development are revealed. The types of connections between city-regions and global cities that lead to the globalization of economic relations are considered. The features of formation of globalized cities as drivers of national and international competitiveness are analyzed. The directions of development of new regionalism are determined.

Key words: regional economy, globalization, new city regionalism, city-region, global economy, local economic development.

Постановка проблеми. У сучасному взаємозалежному глобалізованому світі регіони стали драйверами національної та міжнародної конкурентоспроможності, а з прогресивним територіальним плануванням пов'язують чималі сподівання про достаток, подолання закоренілих просторових дисбалансів, а також поступове поширення демократичних прав [1]. У сучасному академічному та політичному дискурсі регіонально-національно-глобальні взаємодії розглядаються в рамках підходу, який отримав назву «новий регіоналізм». Хоча в більшості таких публікацій фокус наводиться на аспекти макрорегіоналізму (геоекономічне та геополітичне позиціонування окремих держав та їх інтеграційних об'єднань, формування світового порядку тощо), процеси становлення мезорегіонів та міст-регіонів формують окремий територіальний напрям так званого нового регіоналізму.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідження в рамках нового міського регіоналізму здійснювали такі відомі вчені, як Д. Блейклі, Т. Борзел, Т. Ріссе, К. Омае, М. Стопер, А. Скотт, Дж. Гаррісон, Й. Ченг, Р. Леґейтс.

Формулювання цілей статті. Метою статті є визначення сутності та дослідження особливостей становлення нового міського регіоналізму.

Виклад основного матеріалу. В сучасних умовах стало очевидним, що конкуренція між локаціями (регіонами) є часом важливішою та інтенсивнішою, ніж конкуренція між окремими державами, отже, забезпечення високого рівня локального економічного розвитку стає одним зі стратегічних пріоритетів для урядів.

Як зазначено на веб-сайті Світового банку, «локальний економічний розвиток (ЛЕР) надає локальним урядам, представникам приватного та неприбуткового секто-

рів, а також локальним спільнотам можливість співпраці задля покращення локальної економіки. Він спрямований на підвищення конкурентоспроможності, стимулюючи цим стійке зростання, яке є інклюзивним» [2].

Загалом локальний економічний розвиток можна визначити як «структурний та динамічний процес, що завдяки ефективному використанню локальних ресурсів приводить до тривалого зростання рівня добробуту населення у місцевості чи регіоні в рамках окремої держави» [3]. Щодо промислово розвинутих держав ЛЕР традиційно розглядається як зміни, що впливають на здатність місцевого господарства «стимулювати економічне зростання, генерувати робочі місця та створювати нове багатство для локальних резидентів» [4].

Процес ЛЕР включає три виміри:

1) економічний, тобто ефективне використання місцевими фірмами локальних ресурсів, генерування ефекту масштабів, зростання продуктивності та підвищення конкурентоздатності;

2) соціокультурний, тобто формування соціальних та економічних мереж на принципах врахування локальних цінностей та інституційної підтримки ЛЕР;

3) адміністративний та політичний, тобто місцеві ініціативи, які формують локальне середовище [3, с. 51].

Згідно з Д. Блейклі, концепція ЛЕР ґрунтується на чотирьох факторах:

- 1) індигенні ресурси та локальний контроль;
- 2) формування нового багатства;
- 3) створення нових можливостей;
- 4) експансія ресурсів.

ЛЕР не можна розглядати в певному «сферичному вакуумі» осторонь від решти економічної системи. Національний економічний розвиток (НЕР) безпосередньо впливає на ЛЕР за посередництвом суспільних благ, фіскального механізму, системи територіальних преференцій тощо. Процеси глобалізації знаходять своє вираження в ЛЕР як з боку пропозиції (локальне розміщення філій ТНК, поширення фінансового капіталу), так і щодо попиту (спричинення імпорту товарів/послуг та культури). Сам ЛЕР може розглядатись як в різних географічних зрізах (рівень регіону, міста, іноді цілої держави), так і з точки зору диверсифікованих резидентів (економічні, політичні, соціальні агенти та громадяни).

Ключовою рисою глобалізації є здатність регіональних виробничих структур капіталізувати локалізовані ефекти агломерації, стимулюючи появу та довготермінове закріплення специфічних умов, активів та можливостей, на основі яких формується транснаціональний капітал, що стає своєрідним простором домінуючої акумуляції глобалізованого капіталу [5; 6]. У сучасному взаємозалежному глобалізованому світі регіони стали драйверами національної та міжнародної конкурентоспроможності, а з прогресивним територіальним плануванням пов'язують чималі сподівання про достаток, подолання закоренілих просторових дисба-

лансів, а також поступове поширення демократичних прав [1]. У сучасному академічному та політичному дискурсі регіонально-національно-глобальні взаємодії розглядаються в рамках підходу, котрий отримав назву «новий регіоналізм».

Т. Борзел та Т. Ріссе стверджують, що після глобальної фінансової кризи варто говорити про наступний етап еволюції «нового регіоналізму», а саме «порівняльний регіоналізм» [7]. Хоча в більшості таких публікацій фокус наводиться на аспекти макро-регіоналізму (тобто гео економічне та геополітичне позиціонування окремих держав та їх інтеграційних об'єднань, формування світового порядку тощо), процеси становлення мезорегіонів та міст-регіонів формують окремих територіальний напрям «нового регіоналізму». Варто зазначити, що регіональний аспект в останньому напрямі традиційно висвітлюється з двох основних перспектив:

– зміцнення ролі держави як локомотива добробуту в регіональних економіках, як це здійснюється у визначальній праці К. Омае [8];

– становлення «регіонального світу» *à la* М. Сторпер [9], за якого фундаментальними одиницями економічного, соціального та політичного життя вважаються регіони, а не держави.

На думку М. Сторпера, сучасна економіка є комплексним організаційним пазлом, що складається з множини «світів», котрі взаємно накладаються один на одного (можливий «зріз» регіонального аналізу наведений на рис. 1).

Так, поєднання характеристик «технологій» та «організацій» формує, з одного боку, «світ виробни-

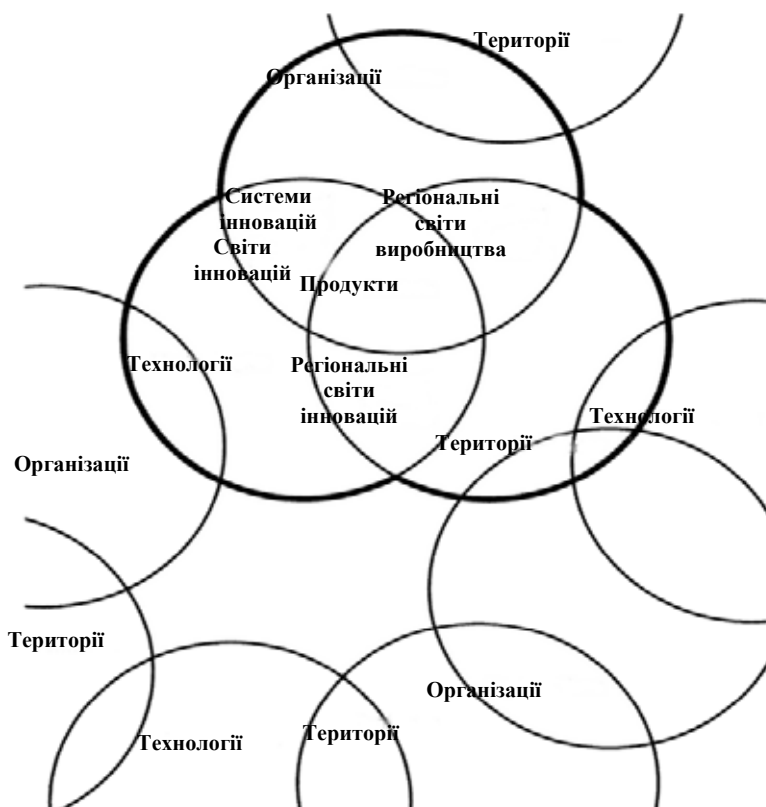

Рис. 1. Можливий «зріз» поєднання елементів «благословенної трійці» регіональної економіки [9, с. 49]

цтва», результатом якого є продукт як результат конвенційно-реляційних діяльностей; а з іншого боку, «світ інновацій», що розвивається в рамках фізично-інтелектуальних можливостей наявної інноваційної системи. «Організації» «формують» регіони через свою локаційну поведінку та одночасно є продуктами інституційного середовища своїх локацій (зазначене твердження справедливе і для мультилокаційних фірм), в такий спосіб формуються «регіональні світи виробництва» (типовими прикладами є Голівуд, виноробні регіони в багатьох державах Європи, спеціалізовані райони легкої промисловості в Італії). Розвиток «технологій» у територіальному вимірі залежить від співвідношення між кодифікацією, тобто економічною дифузійною, та інноваціями, тобто неявними знаннями (вони отримуються за рахунок навчання через практику). Домінування перших чинників з обох зазначених пар сприяє територіальному поширенню технологій, тоді як другі характеризуються стримуючим впливом, а у своїй сукупності ці чинники приводять до формування «регіональних світів інновацій». Варто зазначити, що в моделі «благословенної трійці» регіональної економіки (на відміну від моделі «благословенної трійці» Манделла-Флемінга в грошово-кредитній сфері) можливі ситуації одночасного поєднання всіх трьох характеристик.

Модель «світів регіонів» та «регіонального світу» М. Сторпера символізувала zenit ортодоксального «нового регіоналізму» та домінувала в академічних та політичних дискурсах наприкінці ХХ ст. Проте вже у 2000-х рр. підхід зазнав значної критики [10–12] насамперед за надмірну автономізацію регіонів та применшення ролі урядів. У відповідь на критичні зауваження сформувався оновлене бачення постулатів «нового регіоналізму», за якого основними каталізаторами пост-фордистської динаміки зростання, а також первинними суспільними та політично-економічними утвореннями світового рівня є не стільки регіони, скільки окремий їх тип – «глобальні міські регіони» (англ. “global city regions”), або «глобальні міста-регіони» (англ. “global city-regions”) [1].

Відродження регіональних акцентів в умовах глобалізації часто пов'язують з переходом від досліджень територіально «вмонтованих» політико-адміністративних регіонів «старого» світу до «нового» світу більш мережевих (міських) регіонів. В академічній літературі така зміна виявилась дуже помітною та колоритною. Дослідники дали цьому переходу такі назви:

- від «нового регіоналізму» до «незвичного регіоналізму» [13], або «нового регіоналізму версії 2.0» [14];
- від формальних регіональних планових просторів до нових «м'яких» планових просторів [15];
- від «регіонального світу» до «нового регіонального світу» [16], або «регіональних світів» [17];
- від «просторів місць» до «просторів потоків» [18];
- від «територіально вмонтованої» до «реляційної та вільної від зобов'язань» (англ. “unbound”) концепції регіонів [19].

Перехід стає особливо помітним у працях одних і тих самих дослідників на часовому відрізку в декілька років. Так, провідний адвокат постулатів нового регіоналізму А. Скотт відмовився від ідеї «глобальної мозаїки регіональної економіки» [20, с. 47], віддавши перевагу «мозаїці великих міст-регіонів», що виникає

за ступенем поступу глобалізації [21, с. 813]. На думку А. Скотта та його послідовників, неминучість становлення міст-регіонів пов'язана зі схильністю транснаціональної економічної діяльності кристалізуватися в територіально специфічних виробничих комплексах. З 1970-х рр. основні урбаністичні регіональні виробничі комплекси (метропольні кластери економічної, соціальної та політичної діяльності) домінують в управлінні та контролі глобального кругообігу акумуляції капіталу, стаючи осередками як гео економічної влади так і генерації багатства [22]. Становлення глобалізованих міст як драйверів національної та міжнародної конкурентоспроможності та асоційованого з нею достатку привело до експансії провідних міст у великі глобальні міста-регіони, які складаються з множини функціонально пов'язаних традиційних міст. Дж. Гаррісон [23] зазначає, що бурхливий розвиток великих міських регіонів у Китаї став акселератором глобальної економічної інтеграції, яка виявляється в тому, що мережа суспільних відносин вийшла далеко за межі їх традиційної скалярної організації за посередництвом урядів, а швидка урбанізація привела до розширення метропольних ландшафтів далеко за межі традиційних міських границь, що в сукупності формує нову просторову географію міст та регіонів на початку ХХІ ст.

Дослідники виділяють кілька типів зв'язків між містами-регіонами та глобальними містами, які, зрештою, приводять до глобалізації економічних відносин. Так, на рис. 2а проілюстровано перший тип зв'язків у стилістиці розробників «Мережі глобальних та світових міст» (англ. “Global and World Cities (GaWC) network”) [24], згідно з якою основним чинником глобалізації є міжміські зв'язки між фірмами, що надають передові послуги виробничого призначення (англ. “Advanced Producer Services (APS) firms”).

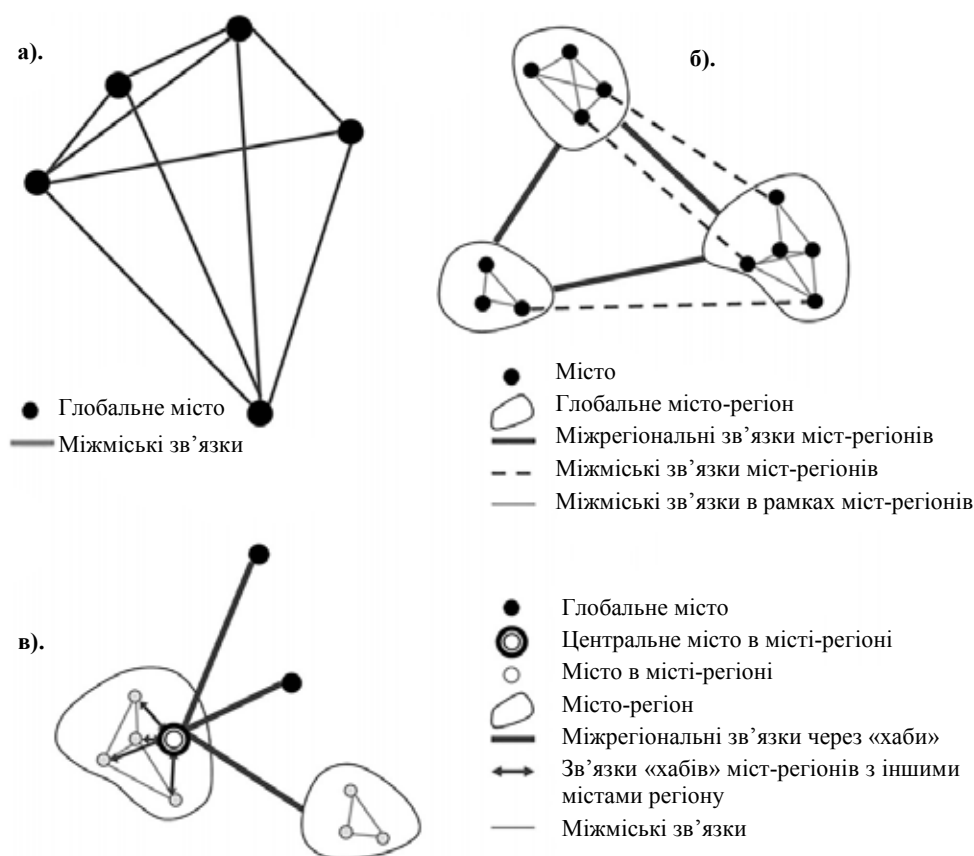
Наприклад, шлях Лондона до статусу глобального міста ґрунтується насамперед на численних взаємозв'язках лондонських штаб-квартир великих ТНК з їх філіями та партнерами по всьому світі.

На рис. 2б представлено схему другого типу зв'язків, основними вузлами якого є не міста, а міста-регіони відповідно до їх політичних та функціональних кордонів. Так, зв'язки фірм та філій як з Лондона, так із решти територій Південно-Східної Англії з контрагентами з інших світових міст-регіонів суттєво вплинули на становлення самого Лондона як глобального центра.

Третій гібридний тип зв'язків проілюстровано на рис. 2в, що включає одночасну інтеграцію між глобальними містами, містами-регіонами та «хабами» міст-регіонів. Такий варіант поширення глобалізації є характерним для регіону Північно-Східного ЄС [26] та Китаю [25].

Варто відзначити, що, незважаючи на потужні взаємні зв'язки між собою, кожне окремо взяте глобальне місто чи місто-регіон характеризується певною внутрішньою унікальністю та специфікою навколишнього середовища, що формує своєрідну глокалізаційну карту світу.

Серед концепцій нового міського регіоналізму досить часто панує уявлення про так званий постнаціональний капіталістичний розвиток територій, який виявляється у двох уявленнях, а саме про економічний «детонатор» (англ. “economic boosterism”), за якого міста-регіони за замовчуванням є конкурентними тери-

Рис. 2. Варіанти поширення глобалізаційних процесів через мережу міст-регіонів

Джерело: авторська модифікація за Й. Ченгом та Р. ЛеГейтсом [25, с. 90]

торіями, та про політичну автономію міст-регіонів як незалежних політичних агентів глобальної економіки, тому менш піддатливих до центрального контролю з боку урядів. Проте багато дослідників вважають ці твердження дещо перебільшеними. Якщо ефект «детонатора» часто збігається в територіальному аспекті з розміщенням міст-регіонів, то реальне зменшення ролі держави спостерігається лише в дуже незначних випадках по-справжньому глобальних міст. Навпаки, «держава залишається головним «оркестратором» більшості моментів того, що вважається новим міським регіоналізмом» [16, с. 15].

Критики відзначають, що ентузіазм локальних політичних еліт щодо функціональної автономізації та звільнення від регулятивного контролю з боку центрального уряду де-факто породжується насамперед переглядом просторової стратегії, ініційованої урядом. Насправді ми бачимо, що центральні уряди безпосередньо реагують на новий консенсус регіоналістів щодо важливості позиціонування головних міських

районів у межах національних та міжнародних схем накопичення капіталу, здійснюючи необхідні інтервенції, по-перше, задля створення необхідних умов для акумуляції капіталу, по-друге, задля забезпечення більшої привабливості основних національних урбанізованих регіонів для транснаціонального капіталу порівняно з міжнародними конкурентами.

Висновки. Отже, ми спостерігаємо формування своєрідних глокальних брендів міського регіоналізму, які сформувались під впливом національного середовища. Регіоналісти передбачають, що XXI ст. стане по-справжньому «урбанізованим століттям», що матиме прояв на таких двох рівнях: розширення глобальних міст до глобальних міст-регіонів, поєднаних у взаємопов'язану міську мережу з розмитими кордонами міських ландшафтів; перетворення вищезазначеного процесу на каталізатор появи ще масштабніших урбаністичних конфігурацій. Відкритим питанням залишається максимально можливий рівень, до якого може розширитись міський простір.

Список використаних джерел:

1. Scott A.J., Agnew J., Soja E., Storper M. Global city-regions. Oxford University Press Oxford, 2001.
2. Local economic development. The World Bank. URL: <http://worldbank.org>.
3. Tello M.D. From national to local economic development: theoretical issues. Cepal review. 2010.
4. Blair J.P. Local economic development: analysis and practice. Sage, 1995.
5. Ліщинський І.О. Нова економічна географія та альтернативні концепції агломерації виробництва. Журнал європейської економіки. 2009. № 3. С. 241–264.
6. Лизун М.В. Розвиток процесів регіональної економічної інтеграції: валютний аспект. Галицький економічний вісник. 2016. № 1(50). С. 155–163.

7. Borzel T.A., Risse T. The oxford handbook of comparative regionalism. Oxford University Press, 2016.
8. Ohmae K. The end of the nation state: the rise of regional economies. Simon and Schuster, 1995.
9. Storper M. The regional world: territorial development in a global economy. Guilford press, 1997.
10. MacLeod G. New regionalism reconsidered: globalization and the remaking of political economic space. *International journal of urban and regional research*. 2001. Vol. 25. No. 4. P. 804–829.
11. Hadjimichalis C. Non-economic factors in economic geography and in ‘new regionalism’: a sympathetic critique. *International Journal of Urban and Regional Research*. 2006. Vol. 30. No. 3. P. 690–704.
12. Harrison J. Re-reading the new regionalism: a sympathetic critique. *Space & Polity*. 2006. Vol. 10. No. 1. P. 21–46.
13. Deas L., Lord A. From a new regionalism to an unusual regionalism? The emergence of non-standard regional spaces and lessons for the territorial reorganization of the state. *Urban Studies*. 2006. Vol. 43. No. 10. P. 1847–1877.
14. Harrison J., Growe A. From places to flows? *European Urban and Regional Studies*. 2014. Vol. 21. No. 1. P. 21–41.
15. Allmendinger P., Haughton G. Soft spaces, fuzzy boundaries, and met governance: the new spatial planning in the themes gateway. *Environment and Planning*. 2009. Vol. 41. No. 3. P. 617–633.
16. Harrison J. Configuring the new “regional world”: on being caught between territory and networks. *Regional Studies*. 2013. Vol. 47. No. 1. P. 55–74.
17. Jones M., Paasi A. *Regional worlds: advancing the geography of regions*. Routledge, 2017.
18. Castells M. *The rise of the network society*. London: Blackwell, 1996.
19. Amin A. *Regions unbound: towards a new politics of place*. *Human Geography*. 2004. Vol. 86. No. 1. P. 33–44.
20. Scott A.J. *Regions and the world economy*. Oxford: Oxford University Press, 1998.
21. Scott A.J. Globalization and the rise of city-regions. *European planning studies*. 2001. Vol. 9. No. 7. P. 813–826.
22. Лизун М.В., Ліщинський І.О. Глобальне управління в контексті формування світового економічного порядку. *Наука молода*. 2013. Вип. 20. С. 40–46.
23. Harrison J. Towards the new “regional world”. *Polyzentrale Stadtregionen—Die Region als planerischer Handlungsraum*. *Arbeitsberichte der ARL*. 2012. Vol. 3. P. 10–21.
24. Taylor P.J., Derudder B. *World city network: a global urban analysis*. Routledge, 2015.
25. Cheng Y., LeGates R. China’s hybrid global city region pathway: evidence from the Yangtze River delta. *Cities*. 2018. Vol. 77. P. 81–91.
26. Hall P.G., Pain K. *The polycentric metropolis: learning from mega-city regions in Europe*. Routledge, 2006.